

Autor: Aleksandra Filipova

Kalimi i hendeqeve gjinore në Garancinë rinore në Maqedoninë e Veriut

Punësimi i të rinjve është një përparësi e rëndësishme e politikës për të gjitha qeveritë në Ballkanin Perëndimor. Së bashku me zhvillimin e përgjithshëm ekonomik, të gjitha ekonomitë kanë përjetuar një prirje pozitive në krijimin e punësimit për të rinjtë në vitet e fundit. Megjithatë, papunësia e të rinjve mbetet kokëfortësish e lartë, ndërsa aktiviteti dhe nivelet e punësimit janë shumë më poshtë niveleve që shihen në BE, me një paragjykim të fortë gjinor. Shkalla e punësimit të femrave të reja është kudo nën nivelet e punësimit të meshkujve të rinj, gjë që reflekton hendekun gjinor në normat e aktivitetit të të rinjve. Hendeku mesatar gjinor në normat e punësimit të të rinjve në rajon është 10.3 pikë përqindje (p.p.), më shumë se dyfishi i hendekut në BE-27 (4.5 p.p.). Hendeqet më të larta gjinore janë në Serbi* (11.4 pikë përqindje) dhe në Maqedoninë e Veriut (10.8 pikë përqindje) (Platforma e bashkëpunimit rajonal, 2021).¹ Femrat e reja janë prekur më seriozisht se meshkujt e rinj. Kjo është e lidhur ngushtë me modelet gjinore të vëzhguara për të rinjtë që nuk kanë arsim, punësim ose trajnim (NAPT), të cilat gjithashtu do të diskutohen më vonë në këtë punim. Ndërsa gratë e reja kanë më shumë gjasa të jenë joaktive, hapat e tyre të parë për të (ri)hyrë në tregun e punës kanë tendencë të jenë edhe më sfiduese. Kjo mund të lidhet me disa faktorë, siç janë normat socio-kulturore, mjediset më pak të favorshme të punës dhe detyrat familjare. Kjo është dokumentuar nga puna e Fondacioneve Evropiane për Trajnim në vendet partnere të saj dhe është gjithashtu një model i qartë i vërejtur në vendet e BE-së (Fondacioni Evropian për Trajnim, 2021).² NAPT janë në rrezik më të lartë për t'u përjashtuar socialisht dhe ekonomikisht dhe kështu kanë më shumë gjasa të bëhen të prekshëm në afat të gjatë. Megjithatë, kjo kategori përmban një larmi nëngrupe, disa prej të cilave janë të prekshme dhe disa jo, me gra të reja që përballen me sfida specifike. Heterogjeniteti i lartë i popullsisë NAPT, veçanërisht dallimet gjinore në pasivitet për shkak të përgjegjësive të kujdesit, pritjeve socio-kulturore dhe qasjes së kufizuar në mundësitë e punësimit, duhet të merren parasysh më tej gjatë hartimit të politikave për grupet e rrezikuara dhe ri-angazhimit të tyre me tregun e punës ose sistemin arsimor. Pa adresuar këto barriera të lidhura me gjininë, gratë e reja mbeten në një rrezik disproporcional të përjashtimit afatgjatë.

Kur bëhet fjalë për situatën me njerëzit NAPT në Maqedoninë e Veriut, Agjencia për Punësim (AP) në bashkëpunim me Ministrinë e Politikës Sociale dhe Punës (tani e ri themeluar si Ministri për Politikën Sociale, Demografinë dhe Rininë) kryen hartëzimin e NAPT. Sipas të dhënave të mbledhura nga kjo hartë, në vitin 2021, normat e NAPT ishin më të larta për gratë në krahasim me burrat (përkatesisht 26.1% dhe 22.4%), për të rinjtë në grup moshën 25-29 vjeç në krahasim me grupin më të ri (përkatesisht 34.4% dhe

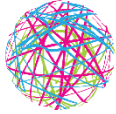
¹ Platforma e Bashkëpunimit Rajonal, Punësimi i të Rinjve dhe Hendeku Gjinor në Ballkanin Perëndimor (Beograd: RCC, 2021), 12.

² Fondacioni Evropian i Trajnimit, Tranzicioni i të rinjve dhe mospërputhja e aftësive në vendet e partneritetit lindor (Torino: ETF, 2021), 7.

17.8%), për të rinjtë që jetojnë në rajonin Verilindor (39.7%) dhe për të rinjtë me arsim të mesëm (27.5%). Midis individëve joaktivë NAPT, ekziston një prevalencë e të rinjve të distancuar nga tregu i punës për shkak të kujdesit dhe detyrimeve familjare (22.1% e popullsisë totale NAPT, ose mbi 20,000 individë) dhe dekurajimit (16.2% ose 15.200 të rinj). Pjesa e individëve joaktivë NAPT për shkak të dekurajimit filloi të rritet në vitin 2019, duke arritur kulmin në vitin 2021 në 16.2%, që është dyfishi i pjesës së regjistruar në vitin 2016 (7.5%). Hendeku gjinor në normat NAPT – 3.7 pikë përqindje në vitin 2021 – shpjegohet kryesisht nga mbizotërimi i grave midis atyre joaktive për shkak të detyrimeve të familjes dhe kujdesit (96.7% e totalit të individëve NAPT në këtë kategori). Këto gra të reja kryesisht i përkasin kategorisë së aftësive të ulëta deri të mesme dhe kryesisht jetojnë në zonat rurale, në familje jo të varfra. Nga ana tjetër, të rinjtë janë më të përfaqësuar në kategoritë e tjera të NAPT, veçanërisht në mesin e të papunëve afatgjatë dhe punëtorëve të dekurajuar. Gjetjet nga kjo hartë tregojnë gjithashtu se: (i) të rinjtë e moshës 25-29 vjeç kanë më pak gjasa të bëhen si të papunë ashtu edhe joaktivë (përkatesisht me 14.7% dhe 7.7%) në krahasim me ata në grupin më të ri (15-24 vjeç); (ii) të rinjtë përballen me një gjasë më të ulët për t'u bërë NAPT në krahasim me gratë (5.2% për papunësi dhe 18.4% për pasivitet), me efektin më të madh "pasiviteti" për gratë e reja që rrjedhin vetëm nga grupi "kujdesi dhe detyrimet familjare" (20.4%); (iii) në krahasim me të rinjtë me vetëm një arsim fillor, gjasat për t'u bërë NAPT zvogëlohen me 16.6% dhe 15.9% për të rinjtë e papunë me arsim të mesëm dhe të lartë, përkatësisht; (iv) të jetuarit në një zonë urbane zvogëlon gjasat për t'u bërë NAPT (por vetëm për të rinjtë joaktivë), ndërsa jetesa në Shkup rrit gjasat për t'u bërë të papunë ose joaktivë; dhe (v) në vitin 2021, nivelet e NAPT mbetën në Shkup (më shumë se 27,200 NAPT), rajoni i Pollogut (mbi 22,800), rajoni Juglindor (mbi 14,600) dhe rajoni Juglindor (14,600).

Programi i Garancisë Rinore të Maqedonisë së Veriut, që nga pilotimi i tij në 2018, nuk ka evoluar ndjeshëm për të adresuar sfidat specifike gjinore me të cilat përballen të rinjtë, veçanërisht gratë e reja. Programi ofron të njëjtat mundësi dhe shërbime si për të rinjtë ashtu edhe për gratë, pa marrë parasysh nevojat e tyre të dallueshme dhe faktorët socio-kulturore që kontribuojnë në hendekun e punësimit dhe pa marrë parasysh pse ata janë në kategorinë e NAPT. Edhe pse ka statistika konkrete lidhur me gjininë dhe ka të dhëna të mjaftueshme që shpjegojnë pse ekziston hendeku gjinor kur bëhet fjalë për hyrjen në tregun e punës, ende ka mungesë të masave që do ta adresojnë këtë në mënyrë të përshtatshme. Përqindja e të gjithë të nënshkruarve për Garancinë Rinore në 2018, 2019, 2020 dhe 2021 ndryshon midis 51 dhe 50%, megjithatë përsëri numri i vajzave NAPT është akoma më i lartë në krahasim me meshkujt NAPT, duke dëshmuar vetëm se masat duhet të rregullohen dhe të përshtaten. Vazhdimi i një përqindjeje të lartë të NAPT në Maqedoninë e Veriut, pavarësisht niveleve të barabarta të regjistrimit në programin e Garancisë Rinore, nënvizon një nevojë kritike për politika të përshtatura dhe ndër sektoriale. Fakti që vajzat vazhdojnë të përfaqësojnë një pjesë më të madhe të popullsisë NAPT, edhe kur kanë nivele më të larta të arsimit sesa homologët e tyre meshkuj, nënvizon papërshtatshmërinë e qasjeve të standardizuara për punësimin e të rinjve. Këto qasje shpesh nuk arrijnë të adresojnë sfidat komplekse dhe unike me të cilat përballen gratë e reja, veçanërisht ato nga grupet e cënueshme. Çelësi i suksesit të çdo politike rinore qëndron në aftësinë e saj për të qenë vërtet gjithëpërfshirëse dhe reaguese ndaj këtyre dallimeve. Një politikë rinore që nuk merr parasysh pabarazitë gjinore ose neglizhon shqetësimet ndër sektoriale rrezikon

të përforcojë pabarazitë ekzistuese dhe të zgjerojë hendekun gjinor. Për të siguruar suksesin afatgjatë të politikës rinore, strategjitë e ndjeshme gjinore dhe ndërsektoriale duhet të jenë integrale si në zhvillimin e politikave ashtu edhe në zbatimin e tyre, duke krijuar rrugë për të gjithë të rinjtë që të lulëzojnë në tregun e punës.

Për të adresuar hendekun gjinor dhe qasjet e lartpërmendura, mund të zbatohen modifikimet në vijim:

- **Shteti duhet të prezantojë kujdesin për fëmijët dhe mbështetjen familjare të NAPT-së së re:** Prezantimi i disa shembujve të mirë duke marrë parasysh nevojat për kujdesin ndaj fëmijëve dhe mbështetjen familjare të NAPT-së së re, duke përfshirë pilotimin e orarit fleksibël të punës, punën në distancë dhe ndihmën me kujdesin për fëmijët në vend ose afër vendit në bashkëpunim me sektorin privat, politikat miqësore ndaj familjes për të zvogëluar barrën e kujdesit që prek në mënyrë disproporcionale gratë, siç është pushimi i paguar i kujdestarit.
- **Agjencia për Punësim (AP) duhet të prezantojë opsione të synuara të trajnimit dhe arsimit për NAPT-të e reja**, të tilla si inkurajimi i trajnimit profesional për gratë në fusha tradicionalisht të dominuara nga meshkujt, si teknologjia ose inxhinieria, adresimi i stereotipeve që kufizojnë zgjedhjet e grave të reja dhe inkurajimi i meshkujve të rinj për të hyrë në kujdesin shoqëror, arsimin ose fusha të tjera që tradicionalisht janë të dominuara nga gratë. Opsionet ekzistuese të trajnimit që janë pjesë e Garancisë Rinore po përforcojnë stereotipet tashmë ekzistuese të punës dhe ekziston një nevojë e dukshme për zhvendosje drastike në trajnimet e ofruara. **Mësimi online dhe modular** që lejon gratë e reja, veçanërisht ato me detyrime familjare, të mësojnë me ritmin e tyre, do të trajtojë gjithashtu hendekun gjinor, pasi tani duhet të ndiqni fizikisht trajnimet dhe kjo është e pamundur për NAPT rurale ose të largëta, ato me aftësi të kufizuara ose ato që kanë përgjegjësi për kujdesin. **Qendrat e trajnimit të lëvizshëm për zonat rurale** mund të ofrojnë zhvillim të aftësive, këshillim për karrierë dhe shërbime të vendosjes së vendeve të punës, duke zvogëluar pengesat me të cilat përballen si gratë rurale ashtu edhe burrat ruralë në qasjen në mundësitë e punësimit për shkak të mungesës së mundësive teknike (interneti, kompjuterët, mungesa e aftësive digjitale për përdorimin e mjeteve teknike etj.).
- **Agjencia e Shërbimit të Punësimit duhet të nxisë punëdhënësit për punësimin e të rinjve NAPT:** aktualisht AP mund të ulë pagesën për të rinjtë e punësuar NAPT, por kjo masë duhet të hulumtohet dhe ngushtohet më tej, për shembull për të siguruar stimuj për punëdhënësit që të punësojnë gra të reja, veçanërisht ato që hyjnë përsëri në fuqinë punëtore pas një periudhe pasiviteti për shkak të detyrave familjare.
- **Agjencia e Shërbimit të Punësimit duhet të sigurojë mbështetje psikologjike për NAPT:** gratë e reja mund të përballen me sfida të shëndetit mendor si ankthi, dekurajimi ose besimi i ulët, veçanërisht ato që kanë qenë të papuna ose jashtë fuqisë punëtore për periudha të gjata. Meshkujt e rinj përballen me sfida të tilla si dekurajimi dhe heqja dorë, dhe të dy kanë nevojë për

shërbime këshillimi dhe programe të zhvillimit personal që do t'i ndihmojnë ata të ndërtojnë qëndrueshmërinë mendore të nevojshme për të lundruar në tregun e punës.

- **Agjencia e Punësimit duhet të rrisë mbledhjen e të dhënave të ndara sipas gjinisë:** duhet të sigurohet që programi i Garancisë Rinore të mbledhë të dhëna të ndara sipas gjinisë për të vlerësuar vazhdimisht se si ndërhyrjet e ndryshme prekin burrat dhe gratë e reja. Kjo mund të ndihmojë në identifikimin e aspekteve të programit që kanë sukses ose dështojnë në adresimin e hendekut gjinor, por edhe në adresimin e nevojave të punësimit të vajzave dhe djemve.

Bibliografi

Këshilli i Evropës. Barazia gjinore në aktivitetet rinore ndërkulturore të Këshillit të Evropës dhe partnerëve të tij: Udhëzime të miratuara nga Këshilli i Përbashkët për Rininë, Strasburg, 2018.

Debuscher, Petra. "Integrimi i Gjinisë në Politikën e Zhvillimit të Komisionit Evropian: Evropianizmi Konservator?" 2010

Fondacioni Evropian për Trajnim. Tranzicioni i të rinjve dhe mospërputhja e aftësive në vendet e partneritetit lindor. Torino, 2021.

Agjencia për punësim. Anketa e fuqisë punëtore, Shkup, 2022

Ministria e Punës dhe Politikës Sociale. Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore 2020-2022. Shkup, 2019.

Ministria e Punës dhe Politikës Sociale. Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore 2023-2026. Shkup, 2023.

Ministria e Punës dhe Politikës Sociale. Strategjia Kombëtare për Punësim 2021-2027. Shkup, 2021.

Platforma e bashkëpunimit rajonal. "Punësimi i të rinjve në Ballkanin Perëndimor." 2021.

Ky punim është zhvilluar në kuadër të Programit të Trajnit "Edukimi për barazi gjinore për praktikuesit, nga teoria në zbatimin e politikave" zbatuar nga Fondacioni Kvinna till Kvinna (Grua për Grua) dhe Instituti i Shkencave Sociale dhe Humane-Shkup, financuar nga Instituti Suedez.